

Kepan energialinjaus

Energialinjaus määrittelee Kepan kannat energiaan kehityskysymyksenä. Energia liittyy kaikkiin Kepan teemoihin: ilmasto-oikeudenmukaisuuteen, vero-oikeudenmukaisuuteen, yritys vastuuseen, kehitysrahoitukseen ja vahvaan kansalaisyhteiskuntaan. Poikkileikkaavana linjauksena energialinjaus täydentää Kepan temaattisia linjauksia ja tukee YK:n Agenda 2030:n kestävän kehityksen tavoitteisiin liittyvää työtä Kepassa. Linjauksessa on johdannon lisäksi neljä lukua: 1) energia ja ilmastopäästöt, 2) siirtyminen uusiutuviin energialähteisiin, 3) energia ja demokratia sekä 4) kestävän energian rahoitus. Niissä kussakin on suosituksia Suomen hallitukselle.

Johdanto

Ekologiset ja oikeudenmukaiset energiaratkaisut ovat kestävän kehityksen perusta

Ekologisesti kestävien ja sosiaalisesti oikeudenmukaisten ratkaisujen löytäminen maailman energiantarpeeseen on aikamme suuria haasteita. Yksi merkittävimmistä kysymyksistä on, mitä energiavaihtoehtoja käytetään fossiilisten polttoaineiden sijaan. Millään muulla päätöksellä ei ole samanlaista vaikutusta työllisyyteen, varallisuuseroihin ja tulonjakoon, yhteiskunnalliseen vakauteen tai paikallisyhteisöjen toimintakykyyn. Energiaratkaisut vaikuttavat niin maailmanlaajuisiin ilmiöihin kuin yksittäisten ihmisten elinmahdollisuuksiin: terveyteen, ilmastomuutokseen, geopoliittiseen tilanteeseen, veden ja ilman saastumiseen sekä vesi- ja ruokapulaan.

Jos emme lähitulevaisuudessa onnistu muuttamaan maailman energijärjestelmiä kestäviksi, heikennämme maapallon elinkelpoisuutta useiden sukupolvien ajaksi. Nykyisillä energiaratkaisuilla on merkittäviä vaikutuksia 40-60 vuoden päähän. Jos fossiiliset polttoaineet pitävät valta-asemansa, jatkuu myös hiilidioksidipäästöjen kasvu ja ilmastomuutos kiihtyy.

Vuonna 2015 maailman maat osoittivat halunsa kestäviin energiapoliittisiin ratkaisuihin: syyskuussa hyväksytyissä YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa (Agenda 2030) ja joulukuussa pidetyssä Pariisin ilmastokokouksessa (COP21). Kestävän kehityksen tavoitteissa maat sitoutuvat varmistamaan vuoteen 2030 mennessä edullisen, luotettavan, kestävän ja uudenaikaisen energian kaikille ja tunnustavat tehokkaiden, uusiutuvien energialähteiden merkityksen kestävän talouden, työpaikkojen ja ruoantuotannon edellytyksenä. Tavoitteissa sitoudutaan kehittämään uusia ja kaikkien saatavilla olevia keksintöjä ja investointeja muun muassa liikenteeseen ja energiantuotantoon.

Tässä linjauksessa määritellyt Kepan energiatavoitteet ovat linjassa Agenda 2030 -kokonaisuuden kanssa. Kepan energiapoliittiset toimet tukevat etenkin tavoitteiden 7 (kestävä energia) ja 13 (ilmastotoimet) saavuttamista. Kepan ja sen jäsenjärjestöjen vaikuttamistyö pyrkii vahvistamaan valtioiden ja muiden toimijoiden Agenda 2030 toteutusta energiakysymyksissä.

Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteena on maapallon keskilämpötilan nousun rajaaminen ainakin alle kahden asteen pyrkien 1,5 asteeseen. Tämä edellyttää merkittävää päästöjen vähentämistä erityisesti energiantuotannossa ja -käytössä, joka vastaa kahdesta kolmanneksesta globaaleista päästöistä. Pariisin sopimus vauhdittaa energiajärjestelmien mittavaa murrosta. On tärkeää, että EU ja sen jäsenmaat tukevat omalla energia- ja ilmastopolitiikallaan sopimuksen tavoitteita. Suomalaisilla on vastuu ja myös hyvät edellytykset osallistua maailmanlaajuisiin energiatalouksellisiin, kansallisesti ja kansainvälisesti. Suomen omien kasvihuonekaasupäästöjen hillitseminen on osa kehitysmaasuhteitamme. Fossiilisten polttoaineiden käyttö kiihdyttää ilmastomuutosta, joka vaikuttaa kaikkein kielteisimmin kehitysmaiden köyhien elämään.

1. Energia ja globaalit ilmastopäästöt

Hiilidioksidipäästöjen on arvioitu lisääntyvän noin 50 prosenttia vuosien 2004 ja 2030 välillä, ellei merkittäviä muutoksia tehdä ja energian tuotantoon ja kulutukseen käytettyä teknologiaa uudisteta. Kehitysmaiden osuuden on arvioitu olevan kolme neljänestä hiilidioksidipäästöjen kasvusta ja niiden päästöjen kasvavan 30 prosentista yli 50 prosenttiin. Henkilöä kohden lasketut päästöt pysyvät köyhissä maissa kuitenkin alhaisina rikkaisiin maihin verrattuna.

Kehitysmaissa tarvitaan politiikkaa, joka vie kohti tehokkaampaa energiantuotantoa ja -kulutusta, puhtaampia polttoaineita, tehokkaampaa kuljetusta ja puhtaampia energialähteitä. Monet kehitysmaat ovat tekemässä merkittäviä energiaan liittyviä investointeja seuraavan vuosikymmenen aikana, joten nyt on ainutlaatuinen mahdollisuus antaa tukea niiden infrastruktuuriin ja teollisuuslaitosten energiatehokkuuteen.

Hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin IPCC:n neljännen ilmastomuutosraportin (Fourth Assessment Report, 2007) mukaan kasvihuonekaasujen lisääntymisen merkittävien aiheuttaja 1970 - 2004 on ollut energiantuotanto (145 prosentin kasvu). Tällöin liikenteen päästöt lisääntyivät 120 prosenttia, teollisuuden 65 ja maankäyttösektorin (land-use, land-use change and forestry, LULUCF) osalta kasvua oli 40 prosenttia.

IPCC (Fifth Assessment Report, 2013) ja YK:n ympäristöohjelma UNEP (The Emissions Gap Report, 2015) ovat laskeneet globaaleja hiilibudjetteja ja muita arvioita, joilla ilmaston lämpeneminen saataisiin pysymään alle kahdessa tai alle 1,5 asteessa. Kaikki hiilidioksidipäästöt olisi saatava nolnaan ennen vuotta 2050 ja kaikki kasvihuonekaasupäästöt on lopetettava vuosien 2060-2080 välillä, jotta 1,5 asteen tavoitteeseen voitaisiin päästä 50 prosentin ja alle kahden asteen tavoitteeseen 85 prosentin todennäköisyydellä. Näissä arvioissa on huomioitu laajoilla uudelleenmetsityksellä tai hiilen varastointikeinoilla toteutettavat negatiiviset päästöt. Jos nämä monin tavoin epävarmat vähennykset jätetään pois laskuista, muutoksen on oltava esitettyäkin nopeampi.

Hiilibudjetteja lasketaan gigatonneissa. IPCC:n mukaan (Fourth Assessment Report, 2007) 50 prosentin mahdollisuus pysyä alle 1,5 asteen tavoitteessa saavutetaan, jos päästetään enintään 550 gigatonnia hiilidioksidia 2011 - 2100. Nykyisellä päästötasolla 50 prosentin todennäköisyyden hiilibudjetti on käytetty kymmenessä vuodessa. Jotta arvioidun hiilibudjetin loppuosa voidaan käyttää tasaisesti, maailman hiilidioksidipäästöjen huipun ajoittua tulee aikaan ennen vuotta 2020 ja pudota nolnaan vuoteen 2050 mennessä. Nykyisellä kulutuksella hiilidioksidipäästöt ovat YK:n ympäristöjärjestö UNEP:n arvion mukaan (ibid.) 54 gigatonnia vuonna 2030, alle 2 asteen tavoitteessa se saisi olla korkeintaan 42 gigatonnia.

Hiilibudjetti osoittaa selvästi, että valtaosa tiedossa olevista fossiilisista polttoaineista tulee jättää hyödyntämättä. Tämä tarkoittaa, että lukuisia öljynporauskenttiä tulee sulkea ja merkittäviä osia monien fossiilisista polttoainetta välittävien yritysten työstä tulee lopettaa. Näiden yritysten arvo pohjautuu ns. hiilikuplaan. Mahdollisesti jo lähitulevaisuudessa tehtävä päätös fossiilisten polttoaineiden jättämisestä maaperään puhkaisee kuplan ja yritysten arvo romahtaa. Tämä tosiasia on merkittävin syy joillekin tahoille vastustaa aktiivista ilmastopolitiikkaa ja päästöjen vähentämistä.

Rajallinen hiilibudjetti tulee jakaa oikeudenmukaisesti ja siten jakamisessa tulee huomioida aikaisemmin tapahtuneet ns. historialliset päästöt ja eri maiden mahdollisuudet vähentää päästöjä. Rikkaat maat ovat aiheuttaneet suurimman osan päästöistä ja niiden tulee kantaa pääasiallinen vastuu päästöjen saamisessa nollatasolle. Niiden tulee myös maksaa ilmastovelkansa köyhille maille, joilla on hyvin alhaiset historialliset päästöt.

Ilmastonmuutoksen globaaliin haasteeseen vastaaminen vaatii vahvoja poliittisia päätöksiä alueellisella, kansallisella ja paikallisella tasolla. Markkinapohjaiset päästökaupparatkaisut ovat olleet käytössä erityisesti Euroopassa, mutta ne ovat toistaiseksi olleet tehottomia päästöjen vähentämisessä. Tämä johtuu pääasiassa heikoista säädöksistä ja liian suurista päästökiintiöistä. Hiiliverojen optio voi yhtä lailla heikentyä, jos sen taso asetetaan liian matalaksi. Tulosten kannalta merkityksellistä on ennen kaikkea aloitteiden kunnianhimoisuus, ei niiden markkinalähtöisyys tai julkishallinnollisuus.

Suomen tulee toimia kansallisesti ja kansainvälisesti seuraavien tavoitteiden saavuttamiseksi ja:

- huomioida Pariisin ilmastopöytäkirjan ja 1,5 asteen tavoitteen asettamat vaatimukset kansallisen ilmastolain toimeenpanossa ja taata olosuhteet riittäville vuosittaisille kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksille.
- vähentää hiilidioksidipäästöt nollaan vuoteen 2050 mennessä, kasvihuonekaasupäästöt nollaan aikakaudella 2060-2080 ja vaikuttaa siihen, että kaikista maailman tunnetuista fossiilisten polttoaineiden varannoista vähintään 80 prosenttia jää käyttämättä.
- vaatia itseltään ja kaikkialla EU:ssa kansainvälisten ilmastovastuiden ja ilmastotieteen mukaisia vähennyksiä. EU:n tulee vähentää omia päästöjään vähintään 60 prosenttia vuoteen 2030 ja vähintään 95 prosenttia vuoteen 2050 mennessä, vuoden 1990 tasoon verrattuna EU-alueen sisällä toteutetuilla toimin.
- lopettaa turpeen ja kivihiilen käyttö vuoteen 2025 mennessä.
- siirtyä sataprosenttisesti uusiutuvaan energiaan viimeistään vuoteen 2050 mennessä ja tukea kehitysmaita rahallisesti ja teknologisesti saman tavoitteen saavuttamiseksi
- olla mukana maksamassa rikkaiden maiden ilmastovelkaa köyhille maille ja tukea niitä rahallisesti ja teknologiatuella ilmastomuutoksen hillinnässä ja sopeutumisessa.

2. Siirtyminen uusiutuvaan energiaan

Ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttaminen vaatii huomattavia parannuksia energiatehokkuuteen, mutta myös energiankulutuksen vähentämistä. Kulutusta on vähennettävä samalla kun kehitetään uusia energialähteitä, sillä ihmiskunnan nykyistä kulutustasoa ei arvioiden mukaan ole mahdollista pitää yllä samanlaisena tulevaisuudessa. Useat uusiutuvan energian vaihtoehdot mahdollistavat kuitenkin hajautetun ja omavaraisen energiantuotannon alueilla, joilla sähköä ei nykyisin ole saatavilla. Näitä ovat esimerkiksi

aurinkoenergiaratkaisut, biokaasu ja tuulivoima. Myös suuremman mittakaavan energiantuotannon tarpeisiin on ratkaisuja. Esimerkiksi aurinkovoiman potentiaali on valtava ja Aasian laajoilla merialueilla voitaisiin tuottaa merituulivoimaa. Aurinkovoiman hinta laskee jatkuvasti teknologian kehittyessä ja tuotantomäärien kasvaessa. Nykyiset uusiutuvat energialähteet ovat energiamurroksen tärkeä tukijalka. Tämän lisäksi tarvitaan modernien uusiutuvien innovaatioiden kehittämistä ja käyttöönottoa.

Aurinkovoiman arvioidaan olevan pian taloudellisesti tehokkain energiamuoto ja sen käyttö kasvaa nopeasti. Esimerkiksi Intian tavoitteena on, että aurinkovoiman tuotantokapasiteetti saavuttaa 100 000 megawattia vuonna 2022. Kiinan vastaava tavoite on 70 000 megawattia vuoteen 2017 mennessä. Globaalissa etelässä kaikki lämmin vesi olisi mahdollista tuottaa aurinkokeräimillä, jotka esimerkiksi Kiinassa maksavat takaisin 300 dollarin hintansa yleensä vuodessa tai kahdessa. Vuonna 2013 Kiinassa oli käytössä noin 170 miljoonaa aurinkokeräintä veden lämmittämiseksi. (ks. esim. Lester R. Brown, 2015, *The Great Transition - Shifting from Fossil Fuels to Solar and Wind Energy*. W.W. Norton and Company).

Uusiutuvaan energiantuotantoon liittyy myös haasteita, erityisesti sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Esimerkiksi suuren mittakaavan patohankkeissa paikallisyhteisöjen oikeuksien ja luontoarvojen polkeminen sekä metaanipäästöt ovat riskejä.

Biomassaan perustuvat polttoaineet esitetään joskus virheellisesti ilmastoneutraalina energialähteenä. Osa nykyisistä biopolttoaineista on ongelmallisia maankäytön, päästöjen ja biodiversiteetin kannalta. Biopolttoaineiden ei tule uhata ruokaturvaa tai aiheuttaa epäsuoraa maankäytön muutosta. Biopolttoaineiden vaikutus kasvihuonepäästöihin riippuu suuresti käytetystä teknologiasta ja tuotantoalueesta.

Ydinvoiman tuotantoon sisältyy runsaasti riskejä kuten kohonnut terrorismin, ydinonnettomuuksien ja ydinaseiden leviämisen riski. Voimakkaasti radioaktiivinen jäte voi vuotaa ympäristöön ja saastuttaa vesiä ja ruokaketjun, vaikka se olisi haudattu syväälle maahan. Ilmastonmuutos tekee ydinvoimaloista haavoittuvia, sillä monet niistä sijaitsevat rannikkoalueilla ja ovat alttiita merenpinnan nousun aiheuttamille vaurioille. Ydinvoima on myös kallis energiamuoto, ja sen tuotantomäärä on mahdollista korvata uusiutuvilla energialähteillä ja energiatehokkuutta lisäämällä. Toisaalta ydinvoiman hiilidioksidipäästöt ovat matalia.

Energiantuotannon ja -kulutuksen muutoksessa on mukana monia erilaisia toimijoita. Kansainvälisten järjestöjen, yksityisten yritysten, kansalaisjärjestöjen ja julkisen sektorin lisäksi yksilöt vaikuttavat energiapäätöksiin kuluttajina ja kansalaisina. Ihmiset ympäri maailmaa ovat turhautuneita muutoksen hitauteen. Kansainväliset ponnistelut eivät vie meitä riittävän nopeasti kohti puhtaan energian tulevaisuutta. Erilaiset aloitteet kannustavat ihmisiä kehittämään itse uusiutuvan energian vaihtoehtoja. Laajempi siirtymä uusiutuvaan energiaan vaatii kuitenkin voimakkaan poliittisen tahtotilan. On arvioitu, että seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana energia-ala vaatii 20 biljoonan dollarin investoinnit (UNIDO 2008, *Energy, Development and Security - Energy issues in the current macroeconomic context*). Kansainvälisen yhteisön on kyettävä tekemään yhteistyötä tämän saavuttamiseksi.

Suomen tulee:

- vauhdittaa globaalia siirtymistä kestävästi uusiutuvan energian käyttöön niin nopeasti kuin mahdollista. Fossiilisista ja niiden kaltaisista energialähteistä, on vaiheittain luovuttava.
- luopua ydinvoimasta, kun nykyiset ydinvoimalat tulevat käyttöikänsä loppuun.

- edistää alueellisilla ja kansainvälisillä areenoilla siirtymistä fossiilisista polttoaineista uusiutuvaan energiaan niin, että kaikki globaali energiantuotanto on kestävä, edullista ja uusiutuvaa viimeistään vuonna 2050.
- huomioida kehityspolitiikassa, että kestävän maan- ja vesivarojen käytön varmistamiseksi on otettava käyttöön hajautettuja energiantuotannon muotoja.
- sisällyttää kestävän uusiutuvan energian edistäminen sekä energiansäästön ja energiatehokkuuden tukeminen kaikkiin energialiitännäisiin kehitysyhteistyöhankkeisiin.
- auttaa fossiilisten polttoaineiden vientiin keskittyviä maita monipuolistamaan talouttaan esimerkiksi kehitysyhteistyön ja ilmatorahoituksen avulla ja kannustettava muita maita ja kansainvälisiä järjestöjä tekemään samoin.
- vaikuttaa kansainvälisesti siihen, että energiasektorin muutokseen fossiilisista uusiutuviin investoidaan riittävästi - ja osallistua investointeihin.

3. Energia ja demokratia

Energiantuotanto linkittyy tiiviisti talouteen ja valtaan. Taloudellinen tuotanto alkoi kasvaa, kun hiili otettiin käyttöön teollisuuden energialähteeksi. Siitä lähtien fossiilinen energia, myöhemmin erityisesti raakaöljy, on ollut talouskasvun moottori. Öljyä käytetään tuotantoon ja kuljetukseen, eli lähes kaikkien tuotteiden maailmankauppaan. Öljyntuotanto on erittäin kannattavaa liiketoimintaa ja siksi yrityksillä ja valtioilla ei ole intressiä ajaa sektoria alas, vaikka sen vaikutukset ilmastoon ovat tiedossa.

Energiayrityksillä on paljon valtaa. Vuonna 2014 seitsemän maailman kymmenestä suurimmasta yrityksestä oli energiayhtiöitä. Suurimmat ovat Royal Dutch Shell, Exxon Mobil ja Sinopec-China Petroleum. Näiden yritysten liikevaihdot ovat suurempia kuin enemmistön maailman maista, esimerkiksi Suomen, Etelä-Afrikan ja Irlannin. (Transnational Institute. State of Power 2014).

Suuret, monikansalliset yritykset lobbaavat aktiivisesti poliitikkoja omien intressiensä mukaisesti. Esimerkiksi pelkäämään yhdysvaltalaisen energiayritys Chevronin on raportoitu käyttäneen 6,5 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria vuonna 2014 lobbaamiseen. Yritys on myös haastanut Nigerian, Bangladeshin ja Ecuadorin oikeuteen maiden muutettua investointeja koskevaa lainsäädäntöään (ibid.). Ilmastoneuvotteluja on myös jatkuvasti kritisoitu yhteistyöstä suurten energiafirmojen kanssa. Esimerkiksi Puolan COP19-neuvotteluissa solmittiin 13 virallista kumppanuutta kokousta sponsoroineiden yritysten kanssa.

Jotta energiajättien poliittista lobbausta voidaan rajoittaa, valtioiden tulee lisätä avoimuutta heihin vaikuttaneista tahoista sekä ottaa käyttöön rajat yritysten poliittiselle rahoitukselle. Lainsäätäjien tulee olla riippumattomia energiasektorin intresseistä.

Energia- ja luonnonvarasektorilla veronkierto, verovälttely, salailu ja korruptio ovat valitettavan yleisiä kehitysmaissa ja yritykset saavat myös paljon verohelpotuksia. Esimerkiksi italialainen energiajätti ENI jäi kiinni veronkierrosta Mosambikissa vuonna 2013 ja Tansaniassa tavallinen lainsäädäntö ei edes päde luonnonvarasektoriin. Hallituksen ja yritysten väliset sopimukset ovat yleensä salaisia, vaikka kehitys on vähitellen muuttumassa parempaan suuntaan ja sopimuksia on alettu julkaista. Monilla epädemokraattisilla hallituksilla on kuitenkin intressejä pitää sopimusten yksityiskohdat julkisuudelta piilossa, koska poliitikoilla saattaa esimerkiksi olla omistussuosuuksia yrityksissä. Kansalaisilla pitää

joka tapauksessa olla mahdollisuus saada julkista tietoa maidensa öljy-, kaasun- ja kaivos Hankkeista.

Energiapolitiikkaa koskevan päätöksenteon täytyy olla demokraattista eli antaa paikallisyhteisöille ja kansalaisille oikeus ottaa osaa ja vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Erityisesti luonnonvarasektorilla on tärkeä ottaa ympäristöllisen, sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden kysymykset huomioon, esimerkiksi oikeusvaltioperiaatteiden toimivuus, maanomistuskysymykset, terveysvaikutukset ja ekosysteemipalveluiden saatavuus ovat kriittisessä asemassa. Jotkut isot energiahankkeet voivat tuottaa ongelmia tietyille yleensä kaikista hauraimmille ihmisryhmille, vaikka sama projekti toisaalta hyödyttää toisia. Valta jakautuu epätasaisesti suurten monikansallisten yritysten ja hallitusten välillä, eliittien ja kansalaisten välillä, tuotannon lähellä asuvien paikallisyhteisöjen ja muun väestön välillä sekä kehittyvien ja kehittyneiden maiden välillä.

Energiapolitiikassa on sekä toimien että vaikutusten tasa-arvovaikutukset arvioitava ja mahdollisuuksien mukaan edistettävä ratkaisuja, jotka tukevat tasa-arvoa. Esimerkiksi huono sisäilma puun ja puuhiilen poltosta ruuanlaittoa varten vahingoittaa useammin naisia ja lapsia, jotka ovat useammin ruuanlaittovastuussa. Toisaalta ratkaisun tulee antaa naisille jatkossa yhtä paljon tai enemmän valtaa omaan elämäänsä. Hillinnän lisäksi sopeutumisessa on usein sukupuolivaikutuksissa eroa, joka tulisi ottaa sopeutumistoimissa huomioon.

Monet kehitysmaat, erityisesti Afrikassa, ovat erittäin riippuvaisia raaka-aineiden, kuten öljyn, kaasun ja hiilen, viennistä. Talous on kasvanut nopeasti maissa, joissa öljy- ja kaasulöytöjä on hiljattain tehty, kuten Tansaniassa, Mosambikissa ja Ugandassa. Näiden maiden kansalaisilla on valtavia odotuksia energiasektoria kohtaan. He odottavat työpaikkoja ja parempaa sähkönsaantia. Tansanian 45 miljoonan väestöstä jopa neljän miljoonan ihmisen on arvioitu odottavan työpaikkaa kaasusektorilta ja yli 50 prosenttia odottaa sähkönsaantinsa paranevan. Tällä hetkellä kansallinen sähköverkko tavoittaa vain noin 10 prosenttia väestöstä. Korkeista odotuksista huolimatta Tansaniassa toimivat monikansalliset yritykset, kuten BG Group, ovat ilmoittaneet tuottavansa kaasua ensisijaisesti vientiin ja toissijaisesti Tansanian teollisuuden tarpeisiin. Ihmisten energiatarpeet ovat alhainen prioriteetti. Täyttymättömien toiveiden lisäksi talouden rakentaminen fossiilisen energian tuotannon varaan ei ole pitkällä tähtäimellä kestävää raaka-aineiden jatkuvien hintavaihtelujen takia.

Resurssirikkaat kehitysmaat kohtaavat dilemman: hyödyntääkö fossiilisten polttoaineiden varannot kipeästi tarvittujen verotulojen takia vai jättääkö ne maahan, ettei ilmastonmuutos pahene tai paikallinen ympäristö tuhoudu? Monet köyhät maat valitsevat luonnonvarojen hyödyntämisen. Tehokkuuden ja reilun nimissä kansainvälisten toimijoiden energiapolitiikan tulee huomioida näiden maiden vaikea valintatilanne sekä antaa niille tarpeeksi kannustimia kestävien energialähteiden valitsemiseen.

Energiantuotannon paikallisen omistajuuden lisääminen vahvistaa yhteisöjä. Se vaatii kuitenkin isoja muutoksia energian tuotannossa ja käytössä. Ratkaisuja on jo olemassa ja tekninen kehitys helpottaa tätä entisestään. Tulevina vuosina ihmiset voivat tuottaa energiaa itse ja käyttää paikallisia sähköverkoja. Tämä on oleellista erityisesti maissa ja alueilla, joihin kansalliset sähköverkot eivät ylety.

Avainasemassa sekä keskitetyn että hajautetun energiantuotannon kannalta on demokraattinen hallinta. Jotta ihmisoikeuksia kunnioitetaan energiantuotannossa, tarpeelliset ennalta-arvioinnit ja suojalausekkeet ovat välttämättömiä. Suurten ja paljon maata hyödyntävien investointien täytyy etukäteen toteuttaa vapaa, avoin ja tarpeelliseen tietoon

perustuva konsultaatio paikallisyhteisöjen kanssa yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Ihmisoikeuksien suojelemiseksi täytyy paikallisesti, alueellisesti ja kansainvälisesti taata valitusmekanismit, joihin voi nostaa kanteita loukkauksen sattuessa.

Suomen tulee:

- edistää energiasektorin avoimuutta velvoittamalla yritykset maakohtaiseen tilinpäätös- ja vastuuraportointiin sekä kannustaa kumppanimaita julkaisemaan öljy-, kaasu- ja kaivossopimuksensa sekä niiden todelliset omistajat.
- rajoittaa energiateollisuuden politiikkalobbausta lisäämällä avoimuutta lobbausrekisterillä sekä rajoittamalla poliittisten yrityslahjoitusten määrää.
- rajoittaa asiantuntijoiden liikkumista lainsäätäjistä yritysten edustajiksi ja toisinpäin vaatimalla karenssi-aikaa ennen siirtymistä työnantajalta toiselle.
- tukea kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntia, jotta ne voivat tehdä omia selvityksiä ja vaikuttamistyötä sekä osallistua energiapolitiikkaa koskevaan julkiseen keskusteluun.
- konsultoida kansalaisyhteiskuntaa luonnonvarojen hallinnasta ja kannustaa kumppanimaita tekemään samoin.
- taata rahoitusta sekä laajan skaalan että paikallisen tason energia-aloitteille Suomessa ja kehitys yhteistyössä, tukea myös hajautettua ja paikallisten ihmisten itse omistamaa energiatuotantoa.
- tukea ja vaatia vapaata, edeltävää ja tietoon pohjautuvaa yhteisymmärrystä (free, prior and informed consent) niissä yhteisöissä, joihin investoinnit vaikuttavat. Alkuperäiskansojen osalta tulee noudattaa ILO 169 -sopimusta.
- edellyttää energiainvestoinneissa ihmisoikeus- ja ympäristöriskejä koskeva ennalta-arvio ja taata kansalliset ja kansainväliset valitusmekanismit ihmisille, jotka kokevat ihmisoikeutensa tulleen loukatuiksi.

4. Kestävän energian rahoitus

Kehittyneet maat ovat tuottaneet suurimman osan maailman hiilidioksidipäästöistä edistääkseen omaa taloudellista kehitystään. Historiallisten päästöjen takia globaalilla pohjoisella on ilmastovelka maksettavanaan globaalille etelälle. Kehittyneiden maiden on tuettava edullisen ja kestävän energian saatavuutta kehitysmaissa. Ilmastovelkaa ja -rahoitusta on käsitelty yksityiskohtaisemmin Kepan ilmasto-oikeudenmukaisuuslinjauksessa.

Pohjoinen voi tukea etelää sekä laajemman kehityspolitiikan, rahoituksen että teknologian siirron keinoin. Kehitysmaiden tulisi olla mahdollista hypätä fossiilisen energiantuotantovaiheen yli suoraan kestävään ja edulliseen energiantuotantoon. Kestävän, edullisen, luotettavan ja uudenaikaisen energian saatavuuden takaaminen kaikille on yksi Agenda 2030 -tavoitteista. Sen toteuttaminen vaatii riittäviä resursseja.

Fossiilinen energiantuotanto saa globaalisti edelleen moninkertaisesti enemmän tukea kuin uusiutuva energia. Siksi onkin tärkeää, että Suomi tukee päättäväisesti omassa toiminnassaan uusiutuvaa energiaa. Myös kehitys yhteistyöllä – sen kaikilla instrumenteilla – tulee tukea vain vähähiilistä kehitystä sekä uusiutuvia energialähteitä ja -tuotantoa. Sillä tavoin on mahdollista osittain paikata kestävän energian rahoitustarvetta kehitysmaissa. Kehitys yhteistyö on edelleen tärkeä resurssi kaikkein köyhimmille maille.

Suomen tulee kantaa vastuunsa ilmastorahoituksesta ja varmistaa, että vähintään puolet kaikesta ilmastorahoituksesta menee sopeutumiseen. Ilmastomuutoksen hillintään liittyviin hankkeisiin on helpompi saada ohjattua yksityistä rahoitusta, sillä ne sopivat paremmin

yksityissektorin voitontavoittelun logiikkaan. Ilmastonmuutoksen sopeutumistoimiin sen sijaan on vaikeampaa saada yksityisiä investointeja ja siksi julkinen ilmastorahoitus sopeutumiseen on erityisen tärkeää. Kaikkein köyhimmät alueet ja ihmiset ovat usein myös kaikkein haavoittuvimpia ilmastonmuutoksen seurauksille. Ilmastonmuutoksen sopeutumistoimiin panostaminen tukee siten kehityspolitiikan tavoitteisiin pääsemistä, kuten köyhyyden poistamista ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Ilmastorahoituksen ja kehitysyhteistyön lisäksi on tärkeää varmistaa, että myös muut globaalit rahavirrat tukevat matalahiilistä kehitystä. Tämä tarkoittaa vahvaa ilmastopolitiikkaa päästöjen vähentämiseksi kohti 1,5 asteen tavoitteen saavuttamista, valtion on johdettava omalla esimerkillään ja asteittain poistettava tuet sekä lopetettava investointi fossiiliseen energiatuottoon. Tämä lähettäisi selvän viestin myös yksityisen sektorin toimijoille.

Suomen tulee:

- lopettaa kaikki julkiset investoinnit fossiiliseen energiantuotantoon.
- luopua asteittain kaikista tuista fossiilisille polttoaineille ottaen huomioon siirtymän aiheuttamat sosiaaliset vaikutukset erityisesti kaikkein köyhimpien elämässä.
- tukea kehitysyhteistyössä ainoastaan vähähiilistä kehitystä ja varmistaa, että kaikki kehitysyhteistyön toimet ja toimijat tavoittelevat 1,5 asteen ilmastotavoitteen saavuttamista.
- pitää kiinni ilmastorahoituslupauksistaan ja varmistaa, että vähintään puolet rahoituksesta ohjataan sopeutumiseen.
- varmistaa, että kaikki julkiset ja myös yksityiset rahavirrat ovat ilmastokestäviä ja suosia vain vähähiilistä kehitystä edistäviä yksityisiä investointeja.
- ajaa sosiaalisesti kestävää hiiliveroa.
- tukea Agenda 2030 -energiatavoitteen saavuttamista kaikilla mahdollisilla keinoilla.